

Návrh revize ochrany ohrožených druhů

Pavel Pešout, Jan Šíma, Eliška Blažejová, Lenka Tomášková, Paula Filipová,
Jana Fuglíková, Radek Hejda, Karel Chobot, Jindřiška Jelínková,
Lenka Jeřábková, David Lacina, Ivan Mikuláš, Aleš Tenčík, Petr Vít

Teze nastavení současného systému zvláštní druhové ochrany přírody pocházejí z druhé poloviny osmdesátých let minulého století. Uvedeny v život byly zákonem o ochraně přírody a krajiny v r. 1992 a od té doby se až na menší úpravy v souvislosti se vstupem do Evropské unie téměř nezměnily. Za třicet let se poznání významně posunulo, značně se proměnil stav naší přírody a krajiny. Dlouhodobě působící negativní vlivy jsou dnes ještě znásobené dopady změny klimatu. Je zjevné, že nástroje druhové ochrany jsou v řadě ohledů zastaralé

a jejich účinnost je nedostatečná. Nedokážeme čelit úbytku druhové diverzity a účinně chránit prostředí, biotopy jednotlivých druhů, jako základní podmínku jejich existence. Řada potřebných změn je realizovatelná úpravou metodik a přístupů v zajišťování výkonu státní správy a nastavením ekonomických nástrojů bez nutnosti změn legislativy, avšak účinnější ochranu a vytvoření podmínek pro zajištění péče o nejhroženější druhy lze zajistit pouze prostřednictvím nové právní úpravy v oblasti zvláštní druhové ochrany.

Skokan hnědý (*Rana temporaria*), v současnosti nejrychleji mizející žába z české krajiny, ve stávající vyhlášce není zařazen, nově navržen mezi ZCHD do III. stupně ochrany. Foto Martin Waldhauser

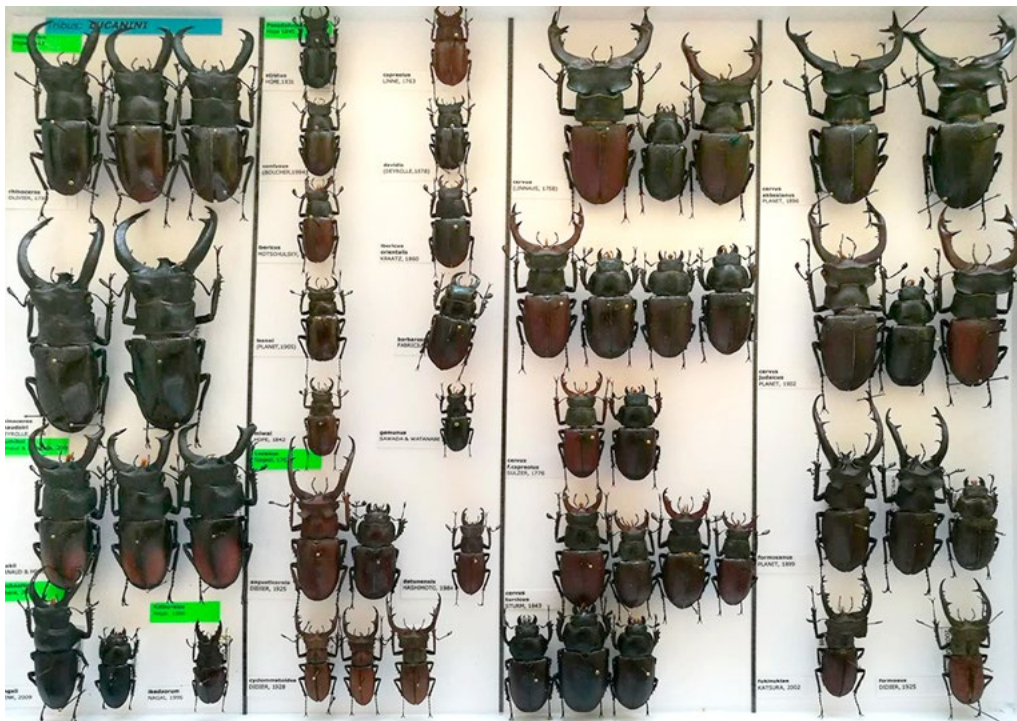
Hnědásek chrastavcový (*Euphydryas aurinia*), podle červeného seznamu kriticky ohrožený motýl, který patří mezi nejohroženější denní motýly v Evropě, v ČR se vyskytuje již pouze v západních Čechách, do stávající vyhlášky zařazen není, a proto pro něj AOPK ČR nemůže připravit a realizovat pro něj záchraný program. Foto Václav John

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen „ZOPK“) kombinuje tzv. obecnou ochranu druhů, zajišťující všem populacím volně žijících druhů s výjimkou ekonomicky a epidemiologicky závažných taxonů, ochranu před ničením nebo poškozováním, s ochranou zvláštní, poskytující ochranu jedinců vybraných vzácných a ohrožených druhů. Výčet těchto druhů je stanoven prováděcím právním předpisem, vyhláškou č. 395/1992 Sb. (dále jen „vyhláška“). Prostřednictvím zvláštní druhové ochrany a tzv. obecné ochrany volně žijících ptáků je v rámci ZOPK současně zajištěna transpozice směrnice Rady 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků, které obě zahrnují požadavky týkající se ochrany jednotlivých druhů. Jedinci volně žijících obratlovců jsou dále chráněni ustanoveními zákona č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, v platném znění,

kteřý zahrnuje také ustanovení týkající se právě volně žijících zvířat a reflektuje mj. požadavky výše zmíněných směrnic v oblasti zakázaných způsobů lovu či odchyty živočichů. Ochrana některých tzv. konfliktních druhů živočichů je dále posílena zákonem č. 115/2000 Sb., o náhradách škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Předcházení a náprava ekologické újmy na chráněných druzích nebo přírodních stanovištích je součástí (spolu s dalšími oblastmi) zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě – tento zákon však, s ohledem na řadu pojmových i procesních nejasností, nebyl v praxi dosud aplikován.

Současná krajina je většinou tvořena mozaikou intenzivně obdělávaných ploch, ploch opuštěných či různě poškozených, a zastavěných území. Přičemž zastavěnost a neprostupnost krajiny narůstají, nevhodné nastavení zemědělského, lesnického a rybníčního hospodaření přetrvává a negativní proces homogenizace

krajiny zvěšování krajinného zrna pokračuje. Je nasnadě, že jak druhům vázaným na poslední fragmenty původních přírodních stanovišť, tak na tradičně udržovanou a využívanou krajinu do období první poloviny minulého století zvoní hrana. Jsme proto svědky hromadného vymírání celých gild druhů (př. ČÍZEK & kol. 2009, VERMOUZEK & kol. 2018). Nezbytným krokem k celkovému zlepšení stavu krajiny a jejího využívání není legislativní změna, ale lepší využívání stávajících legislativních nástrojů obecné ochrany přírody a krajiny (LACINA, PEŠOUT 2018), např. změna paradigmatu územního systému ekologické stability (HLAVÁČ, PEŠOUT 2017), důslednější aplikace ochrany významných krajinných prvků a dalších nástrojů obecné ochrany přírody (PEŠOUT, HOŠEK 2012) či využívání nástrojů územního plánování jak pro ochranu cenných území, tak i pro ochranu druhů (PEŠOUT, HLAVÁČ, CHOBOT 2018a,b) a lepší zacílení subvencí pro hospodaření v krajině (např. ČÁMSKÁ 2018). Akutní potřeba změny v našem přístupu k využívání přírody a krajiny se odrazí

Stávající zvláštní druhová ochrana v případě hmyzu vede k postihům a kriminalizaci entomologů držících jedince ZCHD ve sbírkách, přitom nezajišťuje účinnou ochranu biotopů. Foto archiv AOPK ČR

také v nyní projednávané nové legislativě EU k obnově přírody (Nature Restoration Law) a měla by se v nejbližší době projevit i v České republice (HAVEL 2022, STEJSKAL 2022).

Ochrana krajiny jako celku je doplňována územní ochranou přírody – zvláště chráněná území a lokality soustavy Natura 2000 vytvářejí ostrovy či náslapné kameny pro část přírodních hodnot a populací jednotlivých ohrožených druhů. Ve zvláště chráněných územích je zajištěno plánování, realizace péče a její vyhodnocování i s ohledem na ohrožené druhy, pokud jsou předmětem ochrany příslušných chráněných území, nebo představují indikátor kvality chráněných biotopů. Zvláště chráněná území však mohou zajistit dlouhodobé přežití pouze menší skupiny organismů, stav většiny ohrožených druhů i při zajištění sebelepší péče mohou ovlivnit jen částečně.

Zvláštní ochrana druhů je tedy jedním dílkem, byť zásadním, ale ne všespásným, v mozaice výše zmíněných nástrojů ochrany přírody, prioritizující péči a ochranu o nejhroženější druhy. Třicet let starý koncept zvláštní ochrany druhů postavený primárně na ochraně jedinců je však již zastaralý. Řadu let se vedou v odborné veřejnosti diskuse o nutnosti změny příslušné části ZOPK (viz např. HOŠEK, DUŠEK 2015), nedostatky stávající právní úpravy byly opakovaně identifikovány. MŽP zadalo zpracovat analýzu právních

nástrojů mj. v druhové ochraně (TUHÁČEK 2008) a srovnávací analýzy právních úprav v oblasti ochrany přírody ve vybraných evropských státech či jejich částech (v Bavorsku, Horním Rakousku, Polsku, ve Slovinsku, Švédsku, na Slovensku). První návrh na rekatégorizaci zvláště chráněných druhů (dále jen „ZCHD“) vznikl v r. 2008 a první úplná revize ZCHD na základě zadání MŽP byla zpracována AOPK ČR a s odbornou veřejností projednána v letech 2010–2011 (HORODYSKÁ & kol. 2011). Vyhodnocení aplikace zvláštní druhové ochrany a formulování zadání pro její revizi obsahují dva základní koncepční dokumenty: Strategie ochrany biologické rozmanitosti 2016–2025 (MACH & kol. 2016) a Státní program ochrany přírody 2020–2025 (MACH & kol. 2020). Konkrétně Státní program formuluje hlavní cíl takto: „Je nutné revidovat stávající systém založený na ochraně všech jedinců a zaměřit se více na ochranu stanovišť a lokálních populací a ochranu jedinců diferencovat podle míry a způsobu ohrožení jednotlivých druhů.“

Nedostatky stávající právní úpravy

Zvláštní druhová ochrana v současném nastavení ZOPK není efektivní. Seznam ZCHD je, na základě zmocnění stanoveného ZOPK,

uveden ve vyhlášce, nebyl však s výjimkou dílčích novel v roce 2006, kdy byl doplněn o „evropské“ druhy (v návaznosti na transpozici požadavků přísné ochrany vybraných druhů podle směrnice 92/43/EHS) a v roce 2013, kdy byl vyřazen kormorán velký, měněn. V průběhu 30 let jeho platnosti samozřejmě došlo k významným změnám ve výskytu a početnosti řady druhů organismů a k významnému rozšíření poznání, seznam je proto silně zastaralý (ŠÍMA, ZMEŠKALOVÁ 2018). Ačkoliv obsahuje velký počet druhů, řada jich na seznamu chybí nebo jsou zařazeny v neodpovídající kategorii. Povolované výjimky se zpravidla opakovaně týkají jen malého okruhu druhů. Petrifikací výčtu chráněných druhů je tak limitována nejen zákonná ochrana druhů, které se v čase staly ohroženými vyhubitím či vyhoubením, ale také možnosti orgánů ochrany přírody využívat aktivní nástroje péče o tyto druhy (např. záchranné programy).

Současné názvy kategorií ZCHD jsou nevhodné, neodrážejí, ani nemohou odrážet ohroženost druhů. Instituty, které mají přísnou ochranu druhů ve vybraných případech racionalizovat (např. dohody o způsobu hospodaření na pozemcích s výskytem kriticky a silně ohrožených druhů rostlin; či stanoviska k některým zásahům do přirozeného vývoje ohrožených druhů živočichů) se téměř nevyužívají. Ochrana silně ohrožených a kriticky ohrožených druhů je v ZOPK formulována identicky, stupeň ochrany je jen omezeně využíván (resp. pro neaktuálnost seznamů ani nemůže být zásadněji využíván) při hodnocení závažnosti přestupku. V případě řady ZCHD není zásadní ochrana každého jedince, jak je to v současné době nastaveno, ale zachování populací a stanovišť těchto druhů. Stávající úprava je tak v případě mnoha druhů nadbytečně striktní a vede k plošnému porušování zákonných zákazů při běžném užívání krajiny a jejím obhospodařování, právní nejistotě hospodářů a uživatelů krajiny a také k omezení některých přírodních odborných aktivit a nutně i k faktuální rezignaci na nevybíhání zákonem stanovených zákazů. Množí se také spekulativní využívání újmy za ztížení zemědělského a lesnického hospodaření a hospodaření na rybnících v důsledku omezení ze zákona. Ve většině současných případů povolování výjimek navíc nelze předem odhadnout konkrétní počet jedinců, kteří budou povolovaným záměrem dotčeni, takže ve skutečnosti se rozhoduje o dotčení lokální/místní populace druhu.

Zásadním nedostatkem je prakticky nevykonalné nastavení ochrany biotopu ZCHD, kdy je prokázání jeho narušení podmíněno důkazem o tom, že škodlivý zásah způsobil usmrcení, zranění či narušení přirozeného vývoje ZCHD (v praxi obvykle prokazovaným právě přítomností uhynulých jedinců).

Principy navrhované revize

Návrh nové úpravy, resp. revize zvláštní druhové ochrany je postaven na následujících pěti hlavních principech, které se snaží odstranit zásadní nedostatky stávající právní úpravy:

1. Oddělená prioritizace péče o ohrožené druhy od prioritizace jejich zákonné ochrany

Priority aktivní péče o ohrožené druhy budou určovány výhradně stupněm ohrožení podle průběžně aktualizovaných červených seznamů. Celostátní červené seznamy dosud tradičně vydává AOPK ČR ve spolupráci s akademickými institucemi a vědeckými společnostmi, nově by měla být tato odborná činnost ukotvena přímo v ZOPK. Výsledkem této změny je možnost využívat aktivní nástroje druhové ochrany (např. institut záchranných programů) pro kterýkoli druh ohrožený vyhynutím nebo vyhubením na území ČR splňující příslušná kritéria (ZMEŠKALOVÁ 2017, KOSTIUKOVÁ, ČEPELOVÁ 2017), i když nebude zařazen na seznam ZCHD. Dále je navrženo doplnění nového nástroje pro zajištění péče o druhy na regionální úrovni – regionálního akčního plánu a formální doplnění programů péče.

2. Zavedení prioritizace péče o přírodní biotopy

Česká republika disponuje kvalitními pravidelně aktualizovanými daty o rozšíření přírodních biotopů a patří mezi první evropské státy, které vydaly červený seznam biotopů (CHYTRÝ & kol. 2020). Cílem novely je zahrnout do prioritizace péče i přírodní biotopy a nasměrovat zdroje ochrany přírody primárně na biotopy ohrožené vymizením. V této souvislosti bude nově zavedena možnost využít záchranný program také pro ohrožený přírodní biotop.

3. Zvláštní ochrana druhů postavená na ochraně jejich stanovišť

Primárním cílem navrhované úpravy u všech kategorií ZCHD je vymahatelná ochrana jejich stanovišť (biotopů), a to i v době, kdy se na daném stanovišti konkrétní chráněný druh nevyskytuje (např. místa pravidelného rozmnožování obojživelníků, zimoviště netopýrů apod.). Zavedeny budou přímo ochranné podmínky (zákaz) týkající

Kotvice plovoucí (*Trapa natans*) je druh, který může lokálně vytvářet početné životaschopné populace. Mezi hlavní příčiny ohrožení patří zánik či degradace jeho stanovišť v souvislosti s intenzivním rybníčním hospodařením. Není důležitá ochrana jedinců, ale místních populací, proto je druh nově navržen do III. stupně ochrany. Foto Barbora Čepelová

se zničení či poškození biotopu, a nebude tak (jako dosud) nutné dovozovat „zásah do biotopu“ prostřednictvím porušení zákazu škodlivého zásahu do přirozeného vývoje konkrétních jedinců. Současně s tím bude možné již při počínajícím poškození biotopu naříditi omezení takové činnosti a včasnou realizaci nápravných opatření.

4. Zavedení kategorizace ZCHD odrážející míru ochrany druhů

Ohrožené druhy či skupiny druhů vyžadují odlišnou intenzitu a formu ochrany. V případě některých kriticky ohrožených druhů je třeba chránit doslova každého jedince, v případě jiných druhů postačí ochrana stanovišť a druhů na úrovni jejich místních populací (viz **box 1**). Není snadné pro různé skupiny organismů s různými životními strategiemi od hub přes vyšší rostliny, hmyz až po obratlovce stanovit průřezově zákonné ochranné podmínky. Je třeba znát míru ohrožení druhů, ale také jejich vlastnosti a nároky (rozdílný přístup u druhů s vysokou populační dynamikou a druhů s konzervativnějšími životními

strategiemi a přirozeně nízkou početností apod.) a důvody ohrožení (odlišný přístup u druhů přímo pronásledovaných a druhů ohrožených změnami prostředí apod.). Pokud se chceme vyhnout neodůvodněně přísnému nastavení, nezbyvá než ochranné podmínky podrobněji diferencovat. Samozřejmě bude i nadále nutné reflektovat požadavky právních předpisů EU a zajistit adekvátně transpozici ustanovení v oblasti ochrany druhů, což se také do podoby ochranných podmínek v rámci kategorií promítne.

5. Využití institutu ZCHD pouze u druhů, u kterých je to smysluplné

Jde o princip pro zařazení druhu na seznam ZCHD, který bude uplatněn při tvorbě prováděcí vyhlášky. Pro výběr druhu je základním předpokladem vysoká míra ohrožení, avšak nikoli jediným. Zásadní je vyhodnocení smysluplnosti zavedení zákonných zákazů pro ochranu každého jednotlivého ohroženého druhu. Je zřejmé, že např. plevele, které jsou limitovány čištěním osiva, mezi ZCHD primárně

BOX 1 – NOVĚ NAVRHOVANÉ KATEGORIE ZCHD:

I. stupeň ochrany

Jsou chráněna všechna stanoviště (přirozená i pozměněná) druhů v tomto stupni ochrany. Všichni jedinci těchto druhů jsou chráněni před odchycem, trháním, likvidací, zabíjením, držením, rušením atd. Veškeré činnosti, které mohou způsobit poškození jedinců těchto druhů, je možné provádět pouze na základě povolené výjimky. Lze uzavřít dohodu s vlastníkem nebo nájemcem pozemku na běžné hospodaření.

II. stupeň ochrany

Jsou chráněna všechna stanoviště (přirozená i pozměněná) druhů v tomto stupni ochrany. Všichni jedinci těchto druhů jsou chráněni před odchycem, trháním, likvidací, zabíjením, držením, rušením atd. Zakázány nejsou zásahy do přirozeného vývoje těchto druhů, ke kterým došlo nezájměně v rámci běžného obhospodařování zemědělských a lesních kultur, dopravě na pozemních komunikacích a průchodu krajinou, ale pouze v případě, že nedojde k poškození biotopu a pokud daná činnost neohrožuje místní populaci druhu (takové zásahy jsou zakázány a lze je provádět jen na základě výjimky). Jde o činnosti, u kterých dochází k nezájměnému usmrcování či poškozování organismů (typicky jde o nedbalostní usmrcení živočicha v rámci dopravního provozu či poškozování chráněných rostlin při zemědělském obhospodařování

pozemku), které nelze ani při dodržení principu předběžné opatrnosti eliminovat, naopak často je jejich provádění (např. sečení luk) podmínkou k zachování existence druhu na lokalitě. Nicméně, pokud bude hospodáři výskyt jedince ZCHD znám, nesmí ho bez výjimky usmrtit, poškodit či rušit (např. hnízdící motáky při polních pracích), protože takové jednání by již nešlo považovat za nezájměný zásah do přirozeného vývoje rostliny, živočicha či houby.

III. stupeň ochrany

Jsou chráněna všechna stanoviště druhů v tomto stupni ochrany. U vybraných druhů by prováděcí vyhláška v rámci bližších ochranných podmínek mohla specifikovat, že se ochrana zužuje pouze na ochranu přírodního biotopu, který je stanovištěm předmětného druhu. Cílem je vyhnout se případům, kdy by byla ochrana aplikována na zvláště chráněné druhy, které se vyskytují i v člověkem silně pozměněném prostředí, např. vybraný slanomilný druh v dálničním příkopu. Druhy zařazené v této kategorii nejsou chráněny na úrovni každého jedince, ale nesmí být ohrožena jejich místní populace či poškozen jejich biotop. Jedná se tedy o druhy, které nejsou ohrožovány přímou likvidací jedinců, ale jsou ohrožovány likvidací či poškozováním biotopů či systematickou činností ohrožující místní populaci (např. opakovaně prováděný hospodářský zásah v nevhodnou dobu).

nepatří (v této souvislosti je třeba zdůraznit, že aktivní péče o tyto druhy není jejich nezařazením mezi ZCHD limitována). Stejně tak nemá smysl začleňovat mezi zvláště chráněné druhy takové, které dovede určit jen velmi omezený okruh specialistů (zde může být řešením ve vybraných případech zařazení celého rodu). U některých skupin druhů vyskytujících se běžně společně ve stejném biotopu může postačit zařazení pouze vybraného, tzv. vlajkového druhu. Blíže viz **box 2**.

Kromě uvedených hlavních principů je sledovaným cílem navrhované legislativní změny také přehlednější úprava a odstranění dílčích nedostatků transpozice zmíněných právních předpisů EU v oblasti druhové ochrany přírody. Jde např. o stanovení postupu v případech, kdy se jedná o druhy chráněné na úrovni celé EU, jež se na území ČR běžně nevyskytují a jsou

do ČR dovezeny. Návrh také využívá rozvoje Informačního systému ochrany přírody a zavádí postupy snižující administrativní náročnost a podporující elektronizaci státní správy.

Zavedení nových pojmů

Návrh revize ZOPK předpokládá zavedení některých nových pojmů či doplnění/úpravu terminologie stávající. Především vyčleňuje chráněné druhy hub, které dosud byly zařazené mezi zvláště chráněné druhy rostlin. Byť jde o legislativu, která nemusí důsledně reflektovat biologické poznání, opětovné začlenění hub mezi rostlinami v současnosti již není obhajitelné.

Stávající znění ZOPK využívá pojem „populace“, který ale není pro účely zákona definován a vychází se tak z vědeckého vymezení tohoto pojmu. Vzhledem k tomu, že toto vymezení je

velmi široké a variabilní, zejména pokud jde o určení prostorových, územních parametrů, je při uplatňování v rámci zákona obtížně využitelné. Nově se proto navrhuje definovat pro účely ZOPK pojem „populace“ a pojem „místní populace“ pro skupinu jedinců stejného druhu žijící na území vymezeném hranicemi souvislého biotopu druhu v daném místě, příp. ohraničeném spojitým výskytem druhu v daném místě. Cílem je odlišit část populace/oddělenou subpopulaci pro vyhodnocení zákazů ve zvláštní druhové ochraně, kde je úroveň celé populace až na výjimky (např. u endemitů) příliš široká. Úroveň populace zůstane nadále využívaná v obecné druhové ochraně.

Návrh obsahuje doplnění definice termínu „biotop“, který by se měl nově vztáhnout i na místní populaci, a dále jsou jako součást biotopu v reakci na dosavadní výkladové problémy explicitně označena i území nezbytná pro migraci a další přirozené přesuny druhu.

ZOPK pracuje s termínem běžné hospodaření, tento je pro potřeby revize zpřesněn doplněním některých lesnických a zemědělských činností.

V rámci novely s ohledem na zavedení nové terminologie bude nutné novelizovat i ostatní ustanovení ZOPK a další právní předpisy obsahující tuto terminologii např. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

FAQ

Návrh na základě zadání MŽP zpracovávala s využitím předchozích podkladů AOPK ČR v uplynulém půlroce. Snahou bylo již do přípravy tohoto prvotního návrhu zapojit přírodovědnou obec. Proto byl návrh průběžně diskutován se specialisty a vědeckými společnostmi pro jednotlivé skupiny organismů. Uvádíme zde reakce na nejčastější dotazy, které by mohly napomoci k celkovému pochopení návrhu.

1. Lze návrhem úpravy zvláštní druhové**ochrany usměrnit běžné využívání krajiny?**

Ochrana biodiverzity mimo zvláště chráněná území by měla být zajištěna především obecnou ochranou přírody, správným nastavením ekonomických nástrojů a způsobu hospodaření na státní půdě (zejména v lesích). Institutem zvláštní druhové ochrany nelze nahradit nedostatky v nastavení legislativních, správních a ekonomických nástrojů určujících obecné přístupy k využívání krajiny a přírody. Navržené ochranné podmínky ZCHD však budou ve všech

BOX 2 – KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ DRUHŮ DO NOVĚ NAVRHOVANÝCH KATEGORIÍ ZCHD

Průřezová kritéria:

- Druh je taxonomicky ukotvený, hodnocený v červeném seznamu v kategoriích ohrožení (CR, EN, VU), popř. blízky ohrožení (NT). Vymřelý (EX) nebo datově nedostatečný (DD) druh může být zařazen, pouze pokud jsou k dispozici nové poznatky vedoucí ke změně kategorizace.
- V případě početných taxonomických skupin nebo nižších kategorií ohrožení jde o druh vlajkový či atraktivní, ohrožený sběrem pro mimovědecké účely.
- Jde o druh ochranný prostřednictvím zákonných zákazů a omezení.
- Druhy z přílohy IV. směrnice o stanovištích, vyžadující přísnou ochranu, včetně ochrany

jedinců, je nutno zařadit do 1. nebo 2. stupně ochrany, i pokud nejsou v ČR ohroženy.

Specifická kritéria pro 1. stupeň ochrany:

- Druh z kategorie CR nebo EN, v odůvodněných případech i VU.
- Druh vyžaduje ochranu každého jedince.

Specifická kritéria pro 2. stupeň ochrany:

- Druh z kategorie CR nebo EN, v odůvodněných případech i nižších kategorií.
- Druh vyžadující ochranu jedinců s výjimkou pro běžné hospodaření a užívání krajiny, pokud neznamená ohrožení místní populace či poškození biotopu.

• Druh vyžadující pro své udržení běžné hospodaření.

Specifická kritéria pro 3. stupeň ochrany:

- Druh nevyžadující ochranu jedinců, u kterého postačuje ochrana biotopů a místních populací.

Podle výše uvedených kritérií byl zpracován první indikativní seznam ZCHD.

Bližší informace k jednotlivým druhům lze najít zde: <https://portal.nature.cz/kartydruhu/> vč. důvodu pro jejich ochranu. Zde bude také možno sledovat další aktualizaci seznamu, ke které bude průběžně docházet v rámci připomínkování.

skupina	ZCHD podle stávající vyhlášky č. 395/1992 Sb.				Navrhovaný (indikativní) seznam ZCHD				Červený seznam
	kriticky ohrožený	silně ohrožený	ohrožený	celkem	I. stupeň ochrany	II. stupeň ochrany	III. stupeň ochrany	celkem	celkem
cévnaté rostliny	267	182	145	594	175	308	171	654	1 608
houby	27	15	6	48	25	12	50	87	840
lišejníky	0	0	0	0	0	16	13	29	1 317
mechorosty	0	0	0	0	0	13	54	67	411
bezobratlí	45	43	137	225	13	43	247	303	5 703
obratlovci	67	129	47	243	82	102	19	203	302
CELKEM	406	369	335	1 110	295	494	383	1 343	10 181

Porovnání počtů nově navrhovaných ZCHD se stávajícím stavem a s celkovými počty druhů obsažených v červených seznamech (stav k 1. 10. 2022, indikativní návrh ZCHD se průběžně upravuje podle došlých připomínek a aktuálního poznání).

případech klást požadavky na to, aby nedošlo k poškození biotopů ZCHD, a podle charakteristik jednotlivých druhů (podle nově členěných kategorií) pouze připouští v některých případech možnost nezáměrného usmrcení jedinců, které však nesmí dosáhnout takové intenzity, že by došlo k ohrožení místní populace. Spolu s tím bude zakotvena povinnost aplikace preventivních opatření.

2. Nově je zaváděn pojem „místní populace“, bude ji orgán ochrany přírody schopen v konkrétním případě identifikovat?

Již od r. 1992 orgány ochrany přírody pracují při aplikaci ZOPK s termínem „populace“. Identifikace „místní populace“ bude pro orgány ochrany přírody jednodušší než „populace“. Zvláště když v zákoně budou identifikovány oba termíny, a tedy i rozdíl mezi nimi.

3. V druhém stupni ochrany je umožněno neúmyslné poškození a rušení ZCHD při běžném hospodaření, přitom právě současně tzv. běžné hospodaření je hlavní příčinou úbytku mnoha druhů.

Zákonné zákazy se budou stále vztahovat na hospodaření, které poškozuje biotop či ohrožuje místní populaci ZCHD, byť by mohlo být vnímáno jako „běžné“. Stejně tak, pokud je hospodář na výskyt druhu upozorněn, nemůže již

Otakárek ovocný (*Iphiclides podalirius*), atraktivní druh denního motýla ve stávající vyhlášce zařazený do kategorie ohrožený. V současnosti se v ČR šíří, a proto nově není navržen mezi ZCHD. Foto Václav John

jít o „nezáměrný“ zásah do přirozeného vývoje ZCHD, na který se zákonem zákaz nevztahuje.

4. Je nutné zachovávat tři stupně ochrany, nebylo by je možné zjednodušit na dva?

Návrh se snaží stanovit systém umožňující přiměřenou intenzitu ochrany. V zásadě by pro diferencovanou ochranu postačily dvě kategorie: A. ochrana na úrovni jedinců a stanovišť a B. ochrana na úrovni populací a stanovišť. Avšak některé druhy ze skupiny B patří mezi prioritní druhy z hlediska evropských společností, u kterých máme povinnost je chránit před úmyslným zabíjením či poškozováním, nebo jde o druhy, které nejsou ohroženy běžným hospodařením, ale je třeba limitovat úmyslné poškozování jedinců (např. nelegální lov). Proto

je nutné uchování třístupňové ochrany. V případě dvoustupňové kategorizace ZCHD by např. roháč obecný musel být zařazen do nejpřísnější kategorie ochrany.

Má novela šanci na projednání?

Návrh v současné době AOPK ČR pod vedením MŽP dokončuje ve spolupráci se specialisty a vědeckými společnostmi. Poté bude MŽP návrh předjednat s krajskými úřady a dalšími orgány ochrany přírody, MZe, zástupci uživatelů krajiny, ČMMJ, ČRS a dalšími institucemi a organizacemi. Po zapracování připomínek by mělo být v roce 2023 zahájeno

oficiální projednávání novely ZOPK s předpokladem dokončení legislativního procesu v r. 2024.

Úkol revize zvláštní druhové ochrany byl zařazen mezi programové priority vlády ČR pro toto volební období a je zahrnut i v jejím legislativním plánu. Proto je nyní šance na projednání více než dekádu diskutované revize druhové ochrany velká. ■

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz